
”Huijs, plaetsje en hoff ”

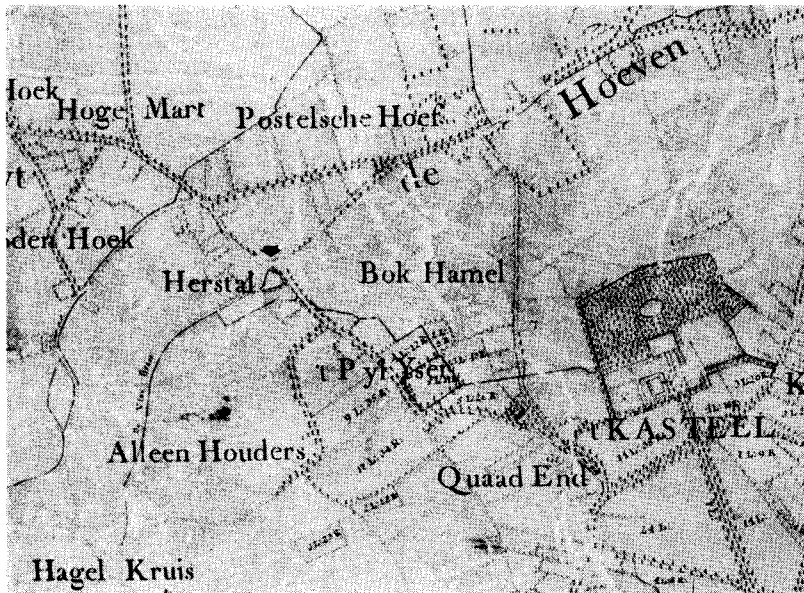
*Een archeologisch onderzoek bij de restauratie van
het pand Bokhamerstraat 13, Tilburg*

*J. Hendriks **

Tussen Wandelboslaan, Ringbaan-West, Spoorlijn Tilburg-Breda en Reitse-Hoevenstraat ligt een klein dorp; de Bokhamer, een 7 ha groot gebied met een karakteristieke structuur dat wordt gekenmerkt door openheid en verspreide bewoning. Er staan veertien woningen geregistreerd als monument, waaronder vijf als rijksmonument. Tot deze laatste categorie behoort ook het pand Bokhamerstraat 13. Het is een fraai gebouwtje met een rieten dak, ramen met een kleine ruitindeling en met muurankers en vlechtwerk in de zijgevel. De muren zijn opgebouwd uit ijsselsteentjes, soms gebakken, soms gedroogd in de zon. De zoldering kent gedisselde balken. Voor het huis staan vier oude linden die het complex een geheel eigen karakter geven. Achter het huis vinden we twee schuren, een van steen en een van hout. Het erf wordt omgeven door een beukenhaag.¹⁾

De Bokhamer maakt deel uit van een groter gebied, de ”Groene long” geheten, dat zich uitstrekt tot aan het Wilhelminakanaal in het noorden. Tot voor kort was dit een relatief onaangetast stukje Tilburg waar een

eeuwenoude structuur bewaard was gebleven. De bouw van een scholencomplex en andere moderne aanpassingen tasten karakter en groen aan, ook in de Bokhamer, waar in het voorjaar van 1986 bekend werd dat er

Afb. 1 Fragment manuscriptkaart D. Zijnen, 1760. De pijl, bij de wolspoel aan de Herstal, geeft de plaats aan van het pand Bokhamerstraat 13 (Coll. Gemeentearchief Tilburg).

gemeentelijke plannen waren voor de bouw van vijf woningen. Het eigen karakter, de openheid, werd een slag toegebracht. Desondanks blijft de Bokhamer door de landelijkheid een interessant gebied voor archeologen. De relatieve ongereptheid is een garantie voor het ongestoord aanwezig zijn van eventuele sporen van voor de huidige bebouwing. Diepgaande twintigste-eeuwse bouw- en sloopactiviteiten hebben hier nooit plaats gehad. Ook de huidige bebouwing heeft waarschijnlijk geen aanslag gepleegd op het bodemarchief. Een onderzoek van drs. H. Stoepker bij de restauratie van het pand Bokhamerstraat 33 leerde dat de buitenmuren op 40 cm waren gefundeerd in een ca. 80 cm dik esdek.²⁾ Voegen we hieraan toe dat het gebied reeds in de late middeleeuwen zou zijn ontgonnen en bewoond (er is een vermelding van "die bochamer" uit 1369),³⁾ dan is duidelijk dat archeologen voor de bouw van genoemde vijf woningen

Afb. 2 Bokhamerstraat 13 in 1970, gezien vanuit het oosten (Coll. Gemeentearchief Tilburg).

graag in de bodem hadden willen kijken. Het is er niet van gekomen. De gemeentelijke archeologische dienst was opgeheven en de aandacht van de gemeente (en daarmee het geld) richtte zich op andere zaken. Enkele waarnemingen leverden niet meer resultaat op dan de vaststelling dat het esdek 80 à 100 cm dik was.

Stoepker, die te laat bij de restauratie van het pand Bokhamerstraat 33 was betrokken om gedegen onderzoek te doen, was op de hoogte van te verwachten restauraties elders in de Bokhamer, met name de panden Bokhamerstraat 13, 25, 27, 40 en 42. Hij wees erop dat het noodzakelijk was om tot een structuur te komen waarin bouwhistorisch en archeologisch onderzoek beide hun plaats konden krijgen binnen het restauratieproces.⁴⁾ De mogelijkheid daartoe kwam toen bekend werd dat nog voor de jaarwisseling 1986/1987 begonnen zou worden met de restauratie van het pand Bokhamerstraat 13.

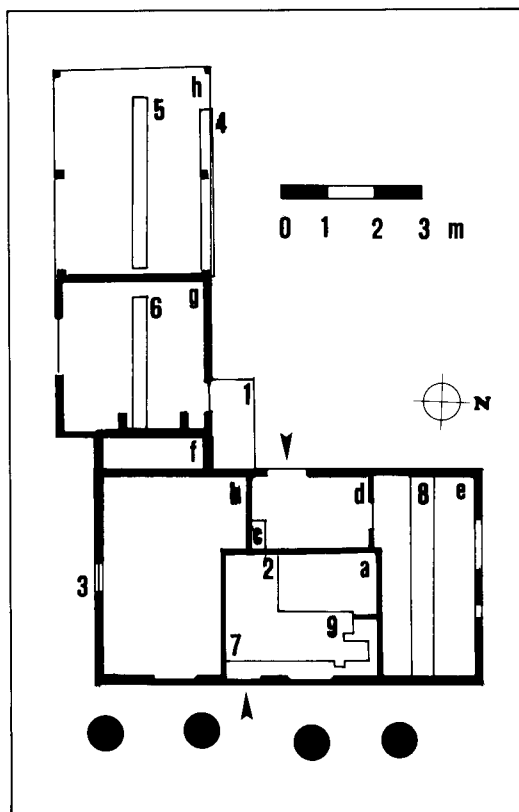
Door de afdeling Midden-Brabant van de Archaeologische Werkgemeenschap voor Nederland (AWN) werd een korte nota geschreven omtrent "enige mogelijkheden tot archeologisch onderzoek bij de restauratie van het pand Bokhamerstraat 13". Deze nota werd uitgangspunt voor een vergadering waar de architect, de monumentencommissie, de gemeentelijke archiefdienst en de AWN vaststelden dat er inderdaad een begin moest worden gemaakt met de door Stoepker gewenste structuur. Nadat ook aannemer en uitvoerder zich over het plan hadden gebogen, kon op 15 november 1986 van start worden gegaan met het archeologisch onderzoek in het pand Bokhamerstraat 13.

Er werden dertien opgravingsdagen⁵⁾ en 450 manuren aan het onderzoek besteed, dat welwillend werd ondersteund door drs. W.J.H. Verwers, provinciaal archeoloog voor Noord-Brabant, R. Peeters, gemeentelijke archiefdienst Tilburg, Publieke Werken van de gemeente Tilburg, architectenbureau Louis de Kok en Jan Geerts uit Middelbeers, aannemer Remmers uit Tilburg, huurder/bewoner J. Verheiden en F. Tempelaars, de laatst overgeblevene van de ter ziele gegane gemeentelijke archeologische dienst. Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd door leden van de AWN-afdeling Midden-Brabant en stond onder leiding van J. Hendriks.

Archeologische resultaten

De Bokhamerstraat helt sterk naar het zuiden. Bij de Wandelboslaan ligt het maaiveld op ca. 14.50 m + NAP. Rond het huis op ongeveer 13.90 m + NAP. De bodem van de

Afb. 3 Plattegrond Bokhamerstraat 13. De cijfers verwijzen naar de opgravingsputten, de letters geven de diverse huidige woonruimtes aan: a) hal en voorkamer b) woonkamer c) keukenkast d) keuken e) bijkeuken f) kelder g) stenen schuur h) houten schuur (tekening A.W.N.).

houten schuur zelfs op 13.77 m + NAP. Het is dus een glooiend gebied naar een natuurlijke diepte: de voormalige Herstalse wolspoel, direct ten oosten van het huidige pand.

Buitenshuis werden vijf werkputten opgelegd, waarvan drie in beide schuren. Binnenshuis legden we vier werkputten aan. Een groot aantal grondsporen, variërend van paalgaten en greppels tot afgebroken muurwerk, werd aangetroffen.

Hier volgt een korte typering van de gevonden archeologische sporen per werkput. Daarna wordt kort aandacht besteed aan de vondsten. Beide gegevensgroepen worden vervolgens geïnterpreteerd. Werkput 1 werd aangelegd in de noordwesthoek van woning en stenen schuur en mat 2.70 x 1.80 m. Bij het graven bleek dat er geen sprake was van een esdek, maar van een groot aantal ophogingslagen en oude woonniveaus. De belangrijkste daarvan was donkerbruin van kleur en strekte zich vanaf de westmuur van het pand nog circa 80 cm verder naar het westen uit. In de rest van de werkput was de vulling veel heterogener van aard en lichter van kleur. Genoemde laag eindigde zowel in het noord- als zuidprofiel bij poeren van 16 cm lange vierkante zwarte tegels, die een houten skelet hebben gedragen. De poeren bevonden zich op een puinspoor, hetgeen wijst op een oudere uitbraak ter plaatse. Een muur kon niet worden vastgesteld. Midden in de werkput werd een zwarte kuil zichtbaar van ca. 100 x 90 cm (f-2) ⁶⁾ en

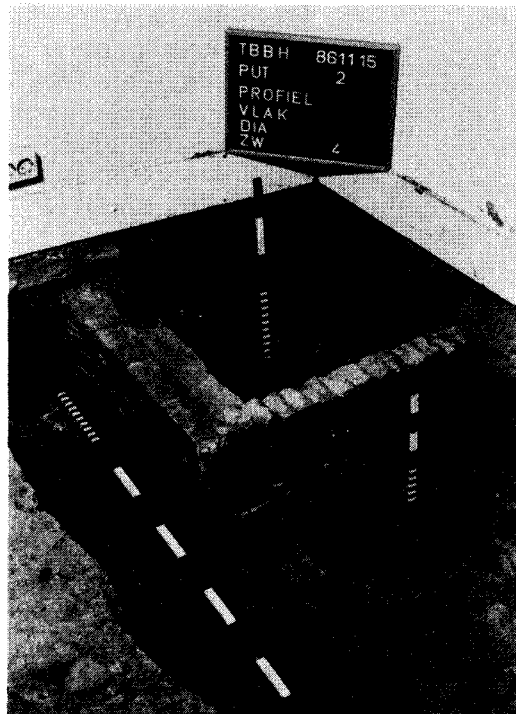
Afb. 4 Voormalige woonruimte met bijbehorende poeren (zie pijlen) in werkput 1 (foto A.W.N.).

maximaal 20 cm diep. De kuil lag buiten de gevonden afscheiding en was waarschijnlijk gegraven om organisch afval in te dumpen. Een waarschijnlijk eind 17e-eeuws musketkogeltje kwam uit de humeuze vulling te voorschijn. Tussen huis en stenen schuur is een kleine kelder gelegen. Tegen deze kelder werd een tweede kuil gevonden (f-3) Waarschijnlijk handelt het hier om een kuil voor het uitgraven van de kelder. De ongestoorde pleistocene zandbodem kwam hier tot circa 13.50 m + NAP. Boven de gele grond bevond zich een vrij homogeen pakket rossig zand, het restant van een voormalige heidebodem. Op dit pakket vonden we een eerste bewoningslaag die duidelijk zichtbaar was als een donkere grijsbruine band. Kuil f-2 was vanaf deze bodem ingegraven. Hierin werden geen vondsten gedaan. Een midden 18e-eeuws pijpekopje op een hoger gelegen laag geeft echter een terminus ante quem. Boven een laag van leem en zand werd een tweede woonniveau aangetroffen, waarin kuil f-3 was gegraven. Bij de schuur ontbrak deze laag. Daar was de grond verwijderd tot een diepte van 50 cm, waarschijnlijk voor de bouw van de schuur. Later is de bodem binnen de schuur weer opgehoogd. Desondanks bleef de eerste woonlaag relatief onaantast. De gevonden poeren behoren, evenals de bouw van de schuur, tot een latere fase. De poer in het noordprofiel gaat door de tweede woonlaag heen, hetgeen wijst op een derde woonniveau. Een vierde niveau is het huidige, waarin o.a. de buitenmuur van het huidige pand werd teruggevonden, gefundeerd op slechts twee lagen ijsselstenen.

Werkput 2 werd aangelegd in de huidige hal en voorkamer (a) in een hoek met de keuken (d) en de woonkamer (b). De put mat 1.60 x 1.10 m. In de zuidoosthoek werd direct onder de huidige vloer een bakstenen fundering gevonden (f-1), die in het verlengde ligt van scheidingsmuur b-d. Na 74 cm maakt de muur een hoek naar het zuiden om na 64 cm te verdwijnen in de binnenmuur a-b. Aan de woonkamerzijde daarvan is nog heel duidelijk het verloop van het gevonden

Afb. 5 Vroeg negentiende-
 eeuwse bakstenen
 fundering f-1 in de
 zuidwesthoek van de hal;
 behoorde oorspronkelijk
 tot een 2.90 x 4.30 m
 grote kamer op het
 zuidwesten (foto
 A.W.N.).

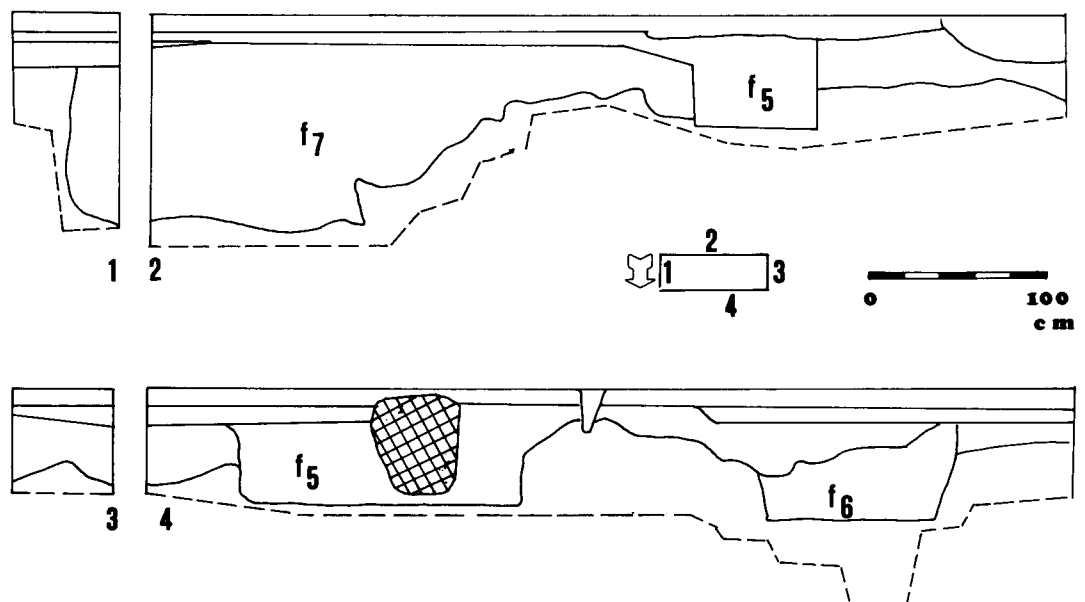

muurwerk te volgen. Het is daar weggekapt. De sporen lopen hoger door dan de huidige bedisselde balken in deze kamer. Opvallend is dat het verlengde van muur f-1 uitkomt op het grote zuidelijke raam. Onderzoek aan de muren wees uit dat dit raam vrij recent is en dat een ouder raam verder westelijk aanwezig is geweest. Zo kon een ruimte worden gereconstrueerd van 2.90 x 4.30 m. In deze hoek werd een opkamer met half verdiepte kelder verwacht. De gevonden fundering was slechts 32 cm diep, te weinig lijkt ons voor een, zelfs half verdiepte, kelderruimte. Muur f-1 was gemetseld van ijsselsteentjes, soms van zwart verglaasde stenen. De ruimte die in deze hoek omsloten werd door het muurtje was tot een diepte van 30 cm opge-

vuld met bouwpuin, waartussen zich 19e/20e-eeuwse tegelfragmenten bevonden en kalkresten met blauwsel dat elders in het pand nog op de muren werd aangetroffen. Kennelijk is dit gat opgevuld geweest met afbraakpuin van dezelfde muur, waarschijnlijk nog in deze eeuw. Het profiel leverde enige verrassingen op. Boven de ongestoorde grond was een eerste woonlaag zichtbaar, waarop een ophogingslaag van geel zand. Daarboven werd een donkerbruine laag gevonden met veel houtskool, ongetwijfeld een tweede vloerniveau, afgedekt door een circa 10 cm dikke lemen laag, die mogelijk van een derde vloer kan zijn geweest. Hierboven bevond zich een ophogingspakket. De insteek van muurtje f-1 komt nog van boven de lemen vloer, maar van onder de laatste ophogingslaag. Aan de binnenzijde van f-1 was geen leem te zien. Er moet dus nog een vierde woonlaag zijn geweest, die echter is vergraven.

Werkput 3 werd aangelegd langs de zuidgevel van het huis. Hier bevond zich wel een ca 80 cm dik esdek. Door omstandigheden kon deze werkput echter niet nauwkeurig worden onderzocht. We hopen er in 1987 alsnog de kans voor te krijgen.

Werkput 4 was een funderings sleuf, gegraven door de aannemer (4.80 x 0.30 m) langs de noordwand van de houten schuur. Wij besloten hiervan gebruik te maken en de profielen te tekenen. In vrijwel de gehele sleuf was een greppel zichtbaar (f-24), die vanaf het huidige maaiveld ongeveer 115 cm diep was. Midden in deze greppel was een laag leem aangebracht waarop een bakstenen poer (f-4) van ijsselsteentjes was geplaatst. De greppel is echter gaan inklinken, waardoor de poer(en) verzakte(n). Doordat de vroegere greppels langer water vasthielden dan de omliggende grond werd ook de

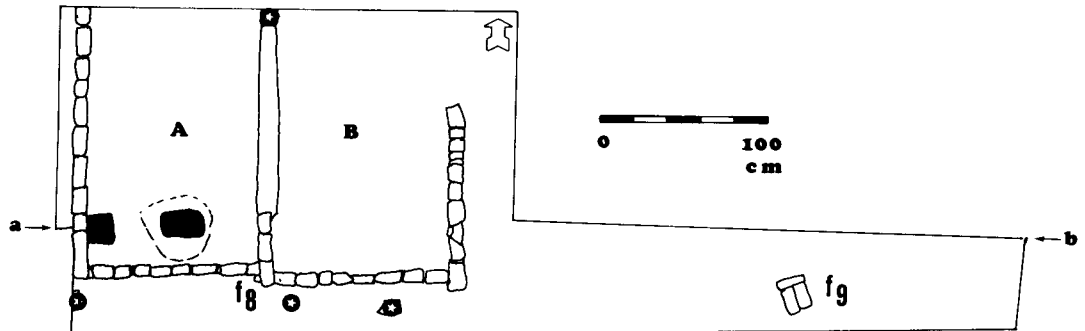
Afb. 6 In de profielen van
 werkput 5 zijn de greppels
 f-5, f-6 en f-7 en hun
 onderlinge relaties te zien.
 Greppel f-6 is de oudste en
 kan gedateerd worden in
 de veertiende eeuw
 (tekening A.W.N.).

onderzijde van het op de poeren gefundeerde gebint aangetast. Zowel door de verzakking als door het aanvreten van het gebint door vocht kwam het dak van de schuur steeds lager. Hierdoor ontstond de door ieder gekende geknikte vorm. In tegenstelling tot de gehoorde mening dat dit knikdak origineel zou zijn, meenden wij te kunnen aantonen dat dit is veroorzaakt door een ongunstige locatiekeuze, het funderen van poeren in een voormalige greppel die nog naklinkte.

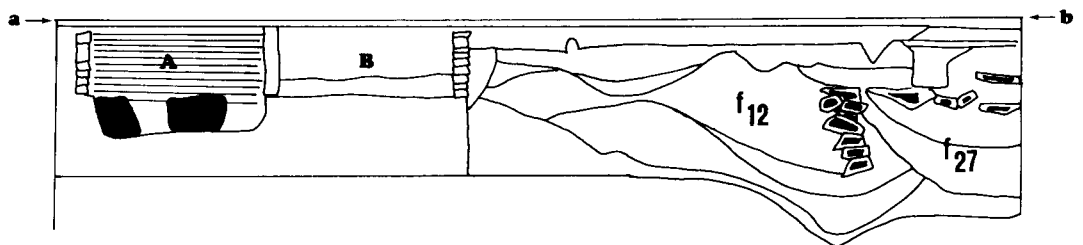
Werkput 5 werd in het midden van deze

gevekte grond dekte o.a. een puinspoor af en een paalgat. Direct daaronder bevond zich het dekzand op 13.50 m + NAP.

Werkput 7 werd aangelegd in het verlengde van werkput 2 (220 x 160 cm). De in werkput 2 gevonden woonlaag met houtskoolvlekken en de daarop gelegen leemlaag werden ook hier teruggevonden. Op ruim 90 cm onder de huidige vloer (13.88 m + NAP) werden twee nagenoeg vierkante paalgaten van 30 cm gevonden (f-10, f-11). Direct daarnaast wederom een noord-zuid-lopende greppel (f-12) die 110 cm diep was. Deze

Afb. 7 In werkput 8 werden de funderingen van een kolen- en zandhok en een poer van het midden-achttiende-eeuwse woonhuis aangetroffen. In het profiel zijn duidelijk de laatmiddeleeuwse greppels f-12 en f-27 zichtbaar (tekening A.W.N.).

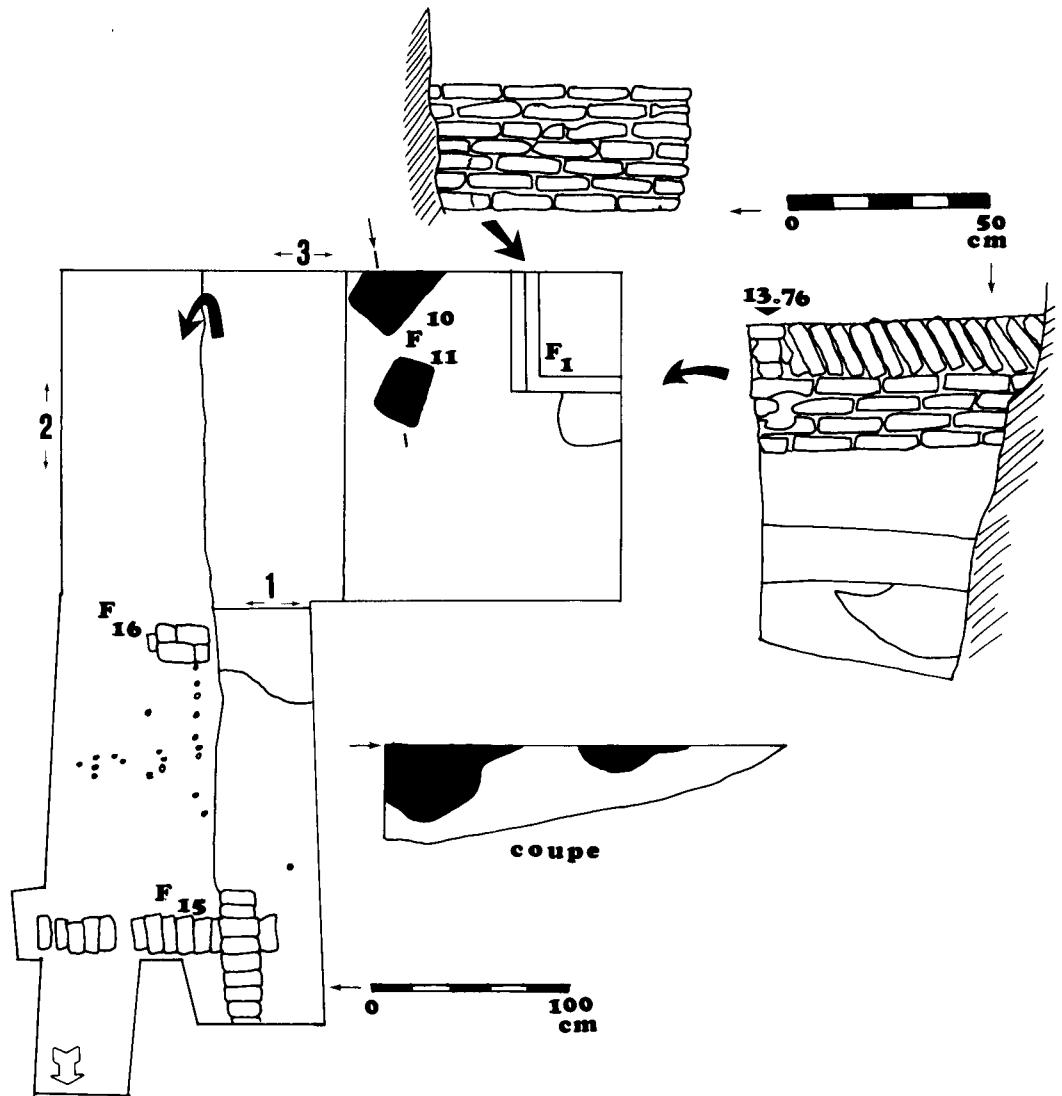
houten schuur opengetrokken. Het pleistocene zand reikte ook hier tot 13.50 m + NAP. In dit gele zand was een greppel (f-6) gegraven tot een diepte van 13.15 m + NAP. Nadat deze was dichtgeraakt werd hierdoorheen een nieuwe greppel of kuil gegraven (f-7), waarvan slechts een deel kon worden aangesneden. Nog jonger is greppel f-5 die enigszins schuin in het profiel lag. Ook hier was geen sprake van een esdek. Het is nog onduidelijk of greppel f-24 moet worden geassocieerd met f-6 of met f-5. Toekomstig onderzoek zal daar uitsluitsel over moeten geven. In f-7 werden, naast moeilijk dateerbare scherven van rood aardewerk, o.a. scherven van grijs aardewerk uit de 14e/15e eeuw aangetroffen. Het ziet ernaar uit dat van het einde van de middeleeuwen dit gebied doorkruist is geweest door allerlei waterlopen.

Werkput 6 lag in het verlengde van werkput 5, binnen de stenen schuur (4m x 40 cm). De bovengrond was verwijderd. De recente

greppel oversneet paalgat f-10, dat daardoor ouder is. In f-12 werden later nog andere kuilen gegraven, bv. f-13. Boven in de greppel waren heideplaggen zichtbaar.

Werkput 8 werd gegraven in de bijkeuken (e) (50 x 580 cm). In het westelijk deel van de put werd wederom muurwerk aangetroffen, in de vorm van twee kleine ruimten die ca 1 m breed waren. De vulling en de vorm deed sterk denken aan een kolen- en zandhok (f-8). De vondst van een houten paaltje aan het einde van dit muurwerk wijst erop dat deze hokken niet verder doorliepen dan de huidige noordgevel. Het kunnen inpandige ruimten zijn geweest. Ook deze muurtjes waren gebouwd van ijsselsteentjes. In het oostelijk deel van de put werd een bakstenen poer (f-9) gevonden, die evenals de gevonden poer f-17 in werkput 7 op ca. 150 cm vanaf de huidige voorgevel werd aangetroffen. De poer was opgebouwd uit een rode tegel van 18 x 17,5 x 2,8 cm en tenminste drie daarboven gelegen lagen van ijssel-

Afb. 8 Overzicht van de grondsporen in de werkputten 2, 7 en 9. F-1 is een muurtje, evenals f-15, dat een bedstede omsluit. F-16 is een poer, gefundeerd op greppel f-12. F-10 en f-11 zijn laatmiddeleeuwse paalgaten (tekening A.W.N.).

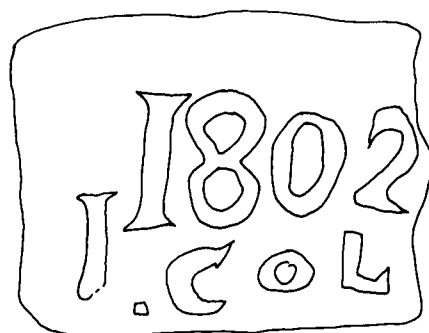
steentjes. De in werkput 7 gevonden greppel f-12 was ook hier duidelijk zichtbaar. Zij wordt echter doorsneden door een tweede greppel (f-27), vol met heideplaggen. Onder het muurtje f-8 kwamen twee paalgaten te voorschijn (f-18, f-19) alsmede runderbot. Werkput 9 (1.50 x 2.60 m) werd gegraven in het noordelijk verlengde van werkput 7, binnen de woonkamer. Hierin werd direct onder het huidige loopvlak een oost-west lopend muurtje gevonden (f-15) en een poer (f-16) die het leempakket afgrensde. Ook deze poer was op dezelfde wijze opgebouwd

als f-17. Greppel f-12 was ook hier duidelijk zichtbaar, maar werd doorsneden door een tweede greppel f-27. Beide greppels divergeren naar het noorden. Tussen f-15 en f-16 tekenden zich paaltjes en twijgen af van een vlechtwerk wandje. Boven in greppel f-12 werd 14e en 15e eeuwse Rijnlands steengoed aangetroffen. Hierboven lag een pijpekop uit het midden van de 18e eeuw.

Vondsten

Het laatmiddeleeuws aardewerk, dat steeds werd gevonden boven in de greppels, maakt slechts 4½% uit van de totale hoeveelheid vondsten. Schervenmateriaal uit de 16e en 17e eeuw ontbreekt nagenoeg geheel. Pas vanaf het einde van de zeventiende eeuw zijn er weer mobiele vondsten, waaronder meer dan 40% toebehoort aan moeilijk determineerbaar rood geglazuurd aardewerk. Kenmerkende randen of profielen ontbraken. Opvallend is een percentage van bijna 12 wat betreft pijpen. De oudste pijpekopjes horen thuis in de eerste helft van de 18e

Afb. 9 In de noordelijke zijgevel van het pand bevindt zich deze gevelsteen met het jaartal "1802" en een naam "J. Col(en?)" (tekening A.W.N.).

eeuw, o.a. naast en onder poer f-9. Twee mooi versierde pijpekopjes worden gedateerd op circa 1750 en werden boven greppel f-12 gevonden.

De baksteenformaten variëren tussen 15 en 16 cm bij 7 en 8 cm bij 3½ en 4½ cm, hoewel incidenteel ook grotere stenen voorkomen. Een onderzoek naar de gemiddelde inhoud van de gevonden bakstenen, vergeleken met gegevens elders uit de omgeving⁷⁾ toont dat het in het pand Bokhamerstraat 13 opgegraven baksteenmateriaal vrijwel allemaal thuishoort in de 18e eeuw.

Interpretatie

De laatmiddeleeuwse vondsten boven in de greppels f-12 en f-7 wijzen op het bestaan ervan in de veertiende eeuw. Een onderzoek, uitgevoerd door H. Stoepker, in het noordelijke deel van de Groene Long, duidde op greppels uit de eerste helft van de veertiende eeuw.⁸⁾ De door ons gevonden greppels verzetten zich niet tegen een gelijke datering. Ouder dan greppel f-12, want erdoor oversneden, zijn de paalgaten f-10 en f-11. Er kwam geen daterend materiaal uit. De greppel vormt een terminus ante quem. Deze paalgaten zijn op zijn laatste veertiende-eeuws, maar waarschijnlijk ouder.

De paalgaten f-18, f-19 en f-26 werden op ongeveer hetzelfde niveau gevonden. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of zij in enig verband hebben gestaan. Getuige de rossige sporen van een voormalige heidebodem zal hier op het einde van de middeleeuwen een heidegebied hebben gelegen, waar-

doorheen greppel f-12 werd gegraven. Mogelijk vormen genoemde paalgaten een gebouwtje op deze heide. Enkele eeuwen lang gebeurt er niet veel. Zestiende- en zeventiende-eeuws aardewerk werd nauwelijks gevonden. Aan het einde van de zeventiende eeuw werd dit deel van de Bokhamer ontgonnen. Een eerste gebouwtje ontstaat, waarvan alleen de vloer werd teruggevonden. De oostelijke afscheiding lag ca 150 cm verder westwaarts, de westelijke grens ongeveer 80 cm westwaarts. Buiten deze woning werd kuil f-2 gegraven. Daarbij is het musketkogeltje in de grond gekomen. Van de constructieve elementen is niets teruggevonden. In het begin van de 18e eeuw werd een tweede woonfase aangevangen, getuige de woonlaag met de vele houtskoolresten. Deze tweede fase omvatte hetzelfde terrein als de voorgaande. Wellicht is de eerste woning verbrand en werd op de resten daarvan een tweede woning opgetrokken. Hiervan resteerde naast de vloer ook een vlechtwerk-wandje aan de oostzijde van het huis. Direct voor het huis liep afwateringsgreppel f-27, waarvan de wanden waren opgebouwd uit heideplaggen. Deze woning heeft waarschijnlijk niet langer dan een à twee generaties bestaan. Rond het midden van de 18e eeuw werd een nieuwe woning gebouwd, gefundeerd op poeren. Waarschijnlijk werd tegelijkertijd de houten schuur gebouwd, die eveneens werd gefundeerd op soortgelijke poeren. De keuze was ongelukkig. Datgene wat met de houten schuur gebeurde, gebeurde namelijk ook met het huis. De poeren waren gefundeerd in greppel f-12.

Afb. 10 Het skelet van de oudste schuur, gefundeerd op bakstenen poeren (foto A.W.N.).

Het huis verzakte en moest worden afgebroken. In het begin van de 19e eeuw werd het pand opnieuw opgetrokken, nu verder naar het oosten, zodat de lastige greppels werden overbouwd. Een gevelsteen met het jaartal "1802" in de noordelijke zijmuur lijkt ons een stille getuige van deze herbouw. De indeling van het huis was evenwel anders dan de huidige. Er was een kolen- annex zandhok, een kamer op het zuidwesten en naast de schouw een bedstede. De stenen schuur dateert uit deze tijd. Het huis kende in de 19e en 20e eeuw nog enige aanpassingen. De huidige westmuur is bijvoorbeeld vrij recent (een oudere muur iets ten oosten daarvan vonden we bij het schoonmaken van de keukenvloer), getuige insteek f-23. In het pand vinden we vele binnenmuren van ongebakken steen, die niet alle uit dezelfde periode dateren. Hier zal echter het bouwhistorisch onderzoek uitsluitsel over dienen te geven.

Conclusie

Het archeologisch onderzoek heeft een tip van de sluier van de bewoningsgeschiedenis van de Bokhamer opgelicht. Er lag hier in de veertiende eeuw een heideveld dat werd doorkruist door allerlei greppels. Waarschijnlijk stond er toen reeds een eerste (houten) woning die echter in de loop van de veertiende of vijftiende eeuw verdween en niet meer werd herbouwd.

Ontginningen vorderden langzaam. Aan het einde van de zeventiende eeuw werd een eerste woning gebouwd die, na een mogelijke brand, in het begin van de achttiende eeuw werd vervangen door een simpele woning met vlechtwerkwandjes. Rond het mid-

den van de achttiende eeuw maakte dit nederige stulpje plaats voor een gebouw waarvan de gebinten rustten op bakstenen poeren. Het gewicht van het huis rustte daarop. Doordat een aantal poeren waren gefundeerd op een voormalige greppel verzakte het huis, alsmede de even oude schuur. Het huis werd dan ook in het begin van de 19e eeuw vervangen door een stenen huis, waarvan de binnenmuren waren opgetrokken uit ongebakken zonnestenen. Dit nieuwe huis werd verder naar het oosten gebouwd. Tussen de achtergevel en de schuur werd een tweede schuur gebouwd. Het huis uit 1802 (gevelsteen) kende een andere indeling dan het huidige pand. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor een verdiepte kelder of opkamer, evenmin voor het gebruik van het huis als weverswoning.⁹⁾

Evaluatie

Gelijktijdig met het archeologisch onderzoek had een bouwhistorisch onderzoek moeten plaatsvinden. Dat is niet gebeurd. Of dat er later nog van gekomen is, ligt buiten mijn waarneming. Uiteraard hebben wij ook naar het nog overeind staande muurwerk gekeken dat niet gelijktijdig tot stand is gekomen. Een nauwere samenwerking tussen archeologen en bouwhistorici had dan ook wellicht meer exacte gegevens kunnen opleveren omtrent de laatste honderdvijftig jaren. Er is nu sprake van een gemiste kans. Maar er volgen nog meer restauraties. . .

* Veldwerkcoördinator van de AWN-afdeling Midden-Brabant.

Noten:

- 1) Witboek van de "Werkgroep Leefbaarheid Tilburg", p. 37.
- 2) H. Stoepker (z.j.), Bokhamerstrat 33, in: Verslag van de afdeling archeologie 1 juli 1978 tot 1 juli 1980, Tilburg, p. 26.
- 3) M. de Bruijn (1976), Historische notities, in: Actum Tilliburgis, 7 (3/4), p. 38.
- 4) Stoepker o.c. p. 27.
- 5) Er werd gewerkt op 15, 22 en 29 november, 6, 9, 13, 20, 22, 23, 27, 29 en 30 december 1986 en 3 januari 1987. De deelnemende AWN-leden waren F. van den Dries, P. Hagenaar, J. Hendriks, H. van den Hout, D. Jansen, T. de Kok, J. van Laarhoven, C. Libregts, F. van Nuenen, H. Pieters, J. Smulders en J. van der Sommen.
- 6) De f-nummers zijn nummers die wij hebben gegeven aan sporen of andere opvallende verschijnselen (features).
- 7) Voor de baksteenformaatanalyse wordt verwezen naar het Jaarverslag over 1986 van de AWN-Midden-Brabant, dat in mei 1987 zal verschijnen.
- 8) H. Stoepker (1982), Een hutje op de heide, in: Jaarboek De Lindeboom VI, p. 10-26.
- 9) Een vergelijking tussen de archeologische gegevens en de gegevens die voortkomen uit archivalisch en kadastraal onderzoek is in voorbereiding.

Afb. 11 V.l.n.r. houten schuur, waarschijnlijk 18e eeuw, stenen schuur en kelder uit het begin van de 19e eeuw en de zuidgevel van het huidige woonhuis, waarin een niet-oorspronkelijk venster (foto 1976, Dré van den Bogaard).

